

rebro

Den lekfulla staden

ÖREBRO

Den Lekfulla Staden – utvärdering & sammanställning

INLEDNING

FRÅN LEKPLATS TILL LEKMILJÖ – EN BERÄTTELSE OM VÅR KUNSKAPSRESA

Illustration?

Kunskaphöjning om lek som utgångspunkt

Parkenhetens utvecklingsarbete runt lekmiljöer startade med styrdokumentet Riktlinjer för lekplatser. Då började vi på allvar diskutera värden med lekplatser och formulerade mål. I riktlinjerna står det att våra lekplatser ska:

- ge barn tillgång till spännande och stimulerande lekmiljöer,
- främja barns hälsa och utveckling,
- och skapa attraktiva mötesplatser för barn och vuxna.

De här målen gav oss en ny riktning och särskilt målet om att främja barns hälsa och utveckling har fått en stor betydelse för vårt arbete. För att förstå vad det innebar behövde vi nämligen läsa på väldigt mycket om lek och lekens betydelse. Det som vi lärde oss fick oss också att se på vårt uppdrag att bygga och underhålla lekplatser i ett nytt ljus. Vi undrade förvånat hur det kom sig att vi inte tagit frågan om barns lekmiljöer på större allvar tidigare. Forskningen om lek visar med all önskvärd tydlighet att leken har en enorm stor betydelse för barns välbefinnande, hälsa och utveckling. Lek är inte något meningslöst tidsfördriv som vi vuxna ofta betraktar det som. Tvärtom kan leken beskrivas som en motor för hjärnans utveckling. Det är en grundläggande biologisk drivkraft som hjälper oss att utveckla en lång rad förmågor, fysiskt, kognitivt, emotionellt och socialt. Alla högre djur leker, och ju mer intelligent ett djur är, ju mer socialt och anpassningsbart, desto mer leker det. Människan är det djur som i särklass leker mest av alla. Vi måste helt enkelt leka för att utvecklas.

Slutsatsen som vi drog från vår omvärldsbekantning var därför:

om vi vill att våra barn ska utvecklas till välmående och kompetenta individer så måste vi ge dem mycket tid för att leka och så rika och stimulerande lekmiljöer som vi bara kan. Rika lekmiljöer skapar förutsättningar för många olika sorters lek: fantasilek, rollek, sensomotorisk lek, utforskande lek, fysisk lek, riskfylld lek, regellek, skapande lek med mera.

Kritisk granskning och reflektion

Den här nya kunskapen fick oss också att rikta en ganska kritisk blick mot oss själva och de lekplatser vi byggt hittills. Vi började se att "vanliga lekplatser" ofta är begränsande och sällan de där rika lekmiljöerna som våra barn behöver. Vi började också se att vi ofta utformar lekmiljöer utifrån vad vuxna uppskattar och tycker är bra i stället för att utgå från barns behov.

Ett problem med vanliga lekplatser är att vi vuxna har ett alltför stort fokus på lekredskapen och glömmer de värden som lekmILJÖN kan erbjuda. Lekredskap är i första hand utformade med fokus på fysisk leken, de är gjorda för att barn ska kunna gunga, klättra, rutscha, snurra och balansera. På lekplatser som bara består av en handfull lekredskap uppställda på en platt yta så finns det däremot sällan särskilt mycket som stimulerar till utforskande lek. Det finns ingen spännande miljö att gå på uppåtskåp i. Det är också sällan som det finns en miljö som stimulerar alla sinnen och bäddar för rik sensomotorisk lek. Det saknas ofta lösa material som behövs för barns kreativa lek och eget skapande. Många lekplatser saknar också en rumslighet med grönska som skärmar av olika lekar från varandra. Fantasi- och rollekar behöver ofta lugn

och tid för att komma igång. På en lekplats som bara består av ett "rum" blir sådan lek ofta störd och avbruten, eller startar aldrig. Många lekredskap är dessutom anpassade till de yngre barnen. Det gör att äldre barn känner sig för gamla för att leka, de flesta lekplatser är inte intressanta för dem.

Ett annat problem är att vi vuxna ofta har stort fokus på hur en lekplats ser ut. Vi gillar platser som är snygga och väldesignade, och vi blir ofta tjuvade av dyra och påkostade lekplatser. De populäraste lekplatserna bland vuxna brukar därför vara temalekplatser där lekutrustningen kan ha kostat flera miljoner kronor. Det många vuxna inte ser är dock att lekvärdena ofta är de samma som på en "vanlig lekplats". Det handlar fortfarande om att gunga, klättra, rutscha, snurra och balansera (även om rutschkanorna kanske är extra långa, och klätterställningen extra stor). Det fungerar bra för fysisk lek, men många lekredskap styr barnens lek onödigt mycket. Det är uttänkt i förväg hur du ska klättra upp till olika plattformar till exempel. Om barnen använder lekredskapen på "rätt" sätt, så behöver de inte använda sin fantasi. De är de vuxna som fått vara kreativa när de designat lekplatsen, och inte barnen som ska använda platsen. Underhållningsvärdet kan vara stort, men lekvärdet lågt. Underhållningsvärdet har tyvärr också ett bäst-före-datum. Fysiska utmaningar är roliga medan de fortfarande känns nya, men om det inte går att manipulera miljön för att skapa nya utmaningar så ebbar intresset ut.

Ett tredje problem är att vi vuxna uppskattar när det är enkelt och rationellt. Vi gillar lekplatser som är enkla att planera, enkla att projektera, enkla att bygga och enkla att underhålla

1) Leken är superviktig!

- Välbefinnande
- Förstå världen
- Fysisk kompetens
- Social kompetens
- Känsloregering
- Exekutiva förmågor
- Kreativitet
- Självkänsla

*"Play is the rocket fuel
of brain development."*

World economic forum

*"Play is the highest
form of science"*

Albert Einstein

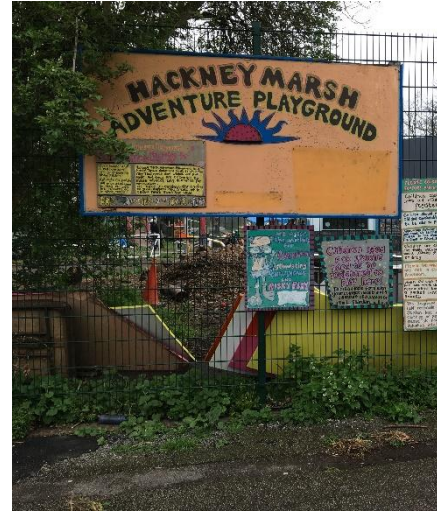
2) Barn behöver mer än "vanliga lekplatser"

Uppleva, utforska, testa, hitta på, skapa...

3) Nya målbilder - inspiration

4) Learning by doing

10 Nyckelfrågor

- Lekförståelse
- Lekotoper
- Balanserad riskbedömning
- Inkludering
- Dialog & medskapande
- Föränderliga lekmiljöer
- Flexibla byggprocesser
- Aktiv förvaltning
- Vuxnas attityder
- Tillräckligt med utrymme

10 Nyckelfrågor

INLEDNING – 10 NYCKELFRÅGOR FÖR RIKARE LEKMILJÖER

10 NYCKELFRÅGOR FÖR RIKARE LEKMILJÖER

Illustration?

1. LEKFÖRSTÅELSE OCH LEKVÄRDE

Som nämns ovan var en av de viktigaste sakerna vi gjort att läsa på om lek. Många vuxna som jobbar med lekmiljöer har ingen utbildning om lek. De saknar lekförståelse. När vi själva var nybörjare tänkte vi att vi behövde ett bedömningsverktyg som kunde ge ett mått på lekvärdet på en plats. Det som går att mäta och räkna på tas ofta på större allvar i vårt samhälle, så om vi kunde sätta poäng på lekvärdet skulle det vara värdefullt. Vår mentor, Bernard Spiegel, ledare för Playlink i London, var dock skeptisk. Bernards uppfattning var att bedömningsverktyg för lekvärde sällan kom till verklig nytta, och att det finns en risk för att förenklande verktyg leder oss fel. Som tankestöd kan de vara helt OK, men de kan aldrig ersätta kompetens och lekförståelse hos en person. Hans råd var i stället att anlita personer som faktiskt kan frågorna och att kvalitetsbedömningar i första hand ska göras just kvalitativt.

Bernard hade rätt så klart. Ett verktyg blir aldrig bättre än användaren. Vi ansträngde oss mycket för att ta fram egna bedömningsverktyg för lekvärde, men vi har aldrig fått någon större användning av dem. En viktig sak som dock ur vårt slit med den här frågan. Eftersom vi behövde läsa på så mycket om lek och kvaliteter i lekmiljöer så utvecklade vi vår egen kompetens.

Bernard gav fler kloka råd. Han sa att det som behövs mer än något annat för att bygga upp sin förståelse för lekvärde är att observera (och till viss del att delta i) barns lek. Du

måste dock ha läst tillräckligt med lekteori för att ha utvecklat dina "lekglasögon", annars kan du inte tolka det du ser. Och du måste observera lek i många olika typer av miljöer och sammanhang. Föräldrar och förskolepedagoger som har ett genuint intresse för lek har här en fördel, de har mycket tid för observation. Att tänka tillbaka och komma ihåg hur man själv lekte som barn kan också vara värdefullt. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att lek är mångfacetterat och olika barn har olika lekpreferenser. Barn leker olika!

Läs mer

En av de första rapporterna vi skrev var Lek på riktigt som togs fram inom ramen för Vinnova-projektet Digifys. Här försökte vi sammanfatta vad vi lärt oss om lekvärde i början av vår kunskapsresa.

2. LEKOTOPER OCH NATUR

För den som läser på om lek blir det tydligt att vuxnas vana att sätta likhetstecken mellan lekredskap och lek är ett problem. Det är dock inte redskap i sig som är dåliga, det är tron på att de ensamt kan erbjuda en rik och utvecklande lekmiljö. Lekredskap tillför ofta stora värden i en lekmiljö, särskilt för fartfylld och utmanande fysisk och riskfylld lek. Men miljön behöver även ge förutsättningar för andra sorters lek. Det enklaste och effektivaste sättet att göra det är att inkludera intressanta naturmiljöer i lekmiljön. Grönska och naturmil-

jöer erbjuder många olika värden. De ger skugga och ett bra lokalklimat, de bidrar till en rumslighet och till att skapa nödvändigt lugn och avskildhet för lek. Behöver det, de kan ge rika sinnesupplevelser och ofta rikligt med lösa material som kan användas i leken. Dessutom är naturelement "okodade" – de är färdig design utan att symbolisera olika saker i sig. De är även icke-standardiserade vilket gör att de är olika typer av utmaningar. Tänk på ett klättreredskap, du måste själv klura ut om det är möjligt att och på vilket sätt som du kan göra det. Forskning tyder på att vi mår bra av att vistas i gröna miljöer och att det är viktigt för barns hälsa och utveckling. Att vi behöver bli bättre på att bygga utvecklingsrika lekmiljöer framstår därmed som en självklar nyckel. Det enklaste och billigaste sättet är ofta att bjuda in befintliga, rika naturmiljöer, men med rätt kom-know-how kan vi också "bygga" natur för lek. Då lagt mycket tid på att utveckla konceptet lekotoper vill vi bidra till nya förväntningar och idéer "lekplats" kan och bör se ut.

Läs mer

Vi har skrivit en vägledning om lekotoper som finns som ett separat dokument. Vägledningen tog Örebro kommun och Urbio i Vinnova-projektet lekmiljöer i staden.

INLEDNING – 10 NYCKELFRÅGOR FÖR RIKARE LEKMILJÖER

3. RISK OCH BALANSERADE RISKBEDÖMNINGAR

Alla som försöker skapa rika lekmiljöer som består av mer än bara standardiserade lekredskap inser snart att riskbedömning en av de viktigaste nyckelfrågorna.

Utmaning är centralt i barns lek och lärande. Det är genom att utmana sig själva som barn lär sig nya saker och utvecklar sin kompetens. Med utmaningar kommer möjligheten att misslyckas, och därmed en viss risk. På kort sikt är det lätt att se att riskfylld lek kan leda till att barn slår sig, på längre sikt är det också tydligt att det är erfarenheterna från den riskfyllda leken som bidrar till att barn lär sig både uppfatta och bedöma risker, samt utvecklar sin förmåga att hantera dem på ett adekvat sätt. Den här grundförutsättningen gör att riskhantering i lekmiljöer alltid måste ta hänsyn till både värden och risker med en viss struktur eller aktivitet. Om vi försöker att riskminimera leder det till att vi drar undan mattan för barns utveckling.

Den praxis för riskhantering i lekmiljöer som utvecklats i Sverige är problematisk ur det här perspektivet. I den här praxisen förlitar vi oss på de europeiska standarderna för lekredskap som vårt enda verktyg för riskbedömning. Allt som inte följer de rekommendationer som gäller för köpta lekredskap bedöms som "osäkert". Det gäller till exempel träd, stenar och annat som finns i naturen, lösa material eller sådant som barn har skapat själva. Problemet med denna praxis är inte standarderna i sig. De har tagits fram av lekredskapsbranschen för att de ska kunna enas om riktlinjer för utformning av lekredskap som ska säljas på den europeiska marknaden. På så sätt ger de trygghet och tydlighet för tillverkare och försäljare ur ett produkt säkerhetsperspektiv. Problemet handlar om att vi använder standarderna för lekredskap som om de vore ett slags "facit" för vad som är säkert för alla barn. Det här missförståndet är i sin tur kopplat till att förvaltare, fastighetsägare, skolledare och pedagoger mycket sällan har någon utbildning i eller förståelse för riskhantering. De ligger därför ofta över ansvar för riskbedömning på besiktningsmän för lekredskap och förstär varken styrkor eller brister i de protokoll som de får.

Riskhantering i lekmiljöer ställer krav på förståelse för lek och risk i lek. Både värden och risker behöver analyseras och bedömas, och både kortsiktiga och långsiktiga konsekvenser behöver vägas in. Det är också viktigt att förstå skillnader mellan produktrelaterade riskbedömningar, platsspecifika riskbedömningar och dynamiska riskbedömningar av situationer. Framför allt är det viktigt att utgå från "barnets bästa" där barns hälsa och utveckling är prioriterat. Produktsäkerhet är en viktig del av riskhantering i barns lekmiljö, men det är inte den största frågan. Forskning visar att de flesta olyckor som sker i lekmiljöer inte beror på fel på redskap utan snarare är kopplat till beteende, det vill säga vad barn eller vuxna väljer att göra på en plats. Vi behöver därför en ny praxis som bättre tar hänsyn till komplexiteten runt risk i barns lek. Balanserade riskbedömningar är en nyckelfråga, och det är en fråga som kräver mycket kunskapsförhöjning.

Läs mer

Örebro parkenhet har sammanställt en kunskapsöversikt om balanserade riskbedömningar tillsammans med en svensk nätverksgrupp som träffas för att utbyta erfarenheter och byggs upp förståelsen för riskbedömning i lekmiljöer. Framöver hoppas vi kunna fördjupa oss i fler aspekter, bland annat en genomsynning av den juridiska kontexten och tydligare råd för riskhantering grundat i forskning om risk ur ett samhällsperspektiv.

4. TILLGÄNGLIGHET OCH INKLUDERING

En annan fråga som kommit att bli ett hinder är tolkningar av tillgänglighet utifrån Boverkets byggregler. På samma sätt som säkerhet på lekplatser utgår det från en önskan om att göra något bra – att se till att lekplatser kan användas av alla. Brist på lekförståelse, brist på barnperspektiv och att utan reflektion tillämpa regler som är framtagna för en viss kontext i en helt annan kontext gör dock att det i praktiken bidrar till att minska tillgången till höga lekvärden för många barn. Tillgängliga lekplatser utformas ofta utifrån möjlighet att komma fram till och upp på lekredskap för barn eller vuxna som

sitter i rullstol. Fokus hamnar lätt på att det ska vara platt och lättframkomlig mark, gummimattor har mer än något annat kommit att symbolisera en tillgänglig lekplats, tillsammans med ramper upp till lekredskap. Det är dock få barn i Sverige som har så stora rörelsehinder att de inte kan gå upp ur en rullstol. De flesta barn med funktionsnedsättningar har kognitiva eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (där pratar vi inte längre om några tusen barn i hela landet, utan om flera procent av alla barn). De barnen har ofta större nytta av helt andra kvaliteter i en lekmiljö, till exempel av rika naturmiljöer för sensorisk och utforskande lek (sådana miljöer som kanske tas bort på planeringsstadiet för att de inte är så lätta att tillgängliggöra fullt ut). Alla barn behöver också lekmiljöer som skapar förutsättningar för olika sorters lek – och även barn som använder rullstol har kanske större glädje av en spännande miljö för kreativ fantasi- och rollek snarare än att en stor del av budgeten gått till att köpa in dyra gummimattor och en dyr klätteställning med ramper upp till första plattformen. Därför tänker vi att det är mer ändamålsenligt att prata om inkluderande lekmiljöer snarare än tillgängliga lekplatser. Tillgänglighet är såklart också en viktig fråga, men inom hela målgruppen barn finns det en mycket stor variation av behov och preferenser. Även bland barn med olika funktionsnedsättningar är det väldigt olika aspekter och kvaliteter som kan ha stor betydelse för enskilda barns tillgång, möjlighet och motivation att använda en viss plats eller miljö. Det är omöjligt att varje enskilt element i en lekmiljö ska vara optimalt för varje barn. Däremot behöver vi tänka klokt runt inkludering, tillgänglighet och olika målgrupper. Vi behöver bli bättre på att möta variation med variation.

Läs mer

Läs mer i vägledning...

5. DIALOG OCH MEDSKAPANDE

En av Barnkonventionens fyra grundpelare är artikel 12 och barns rätt att bli lyssnade på och kunna ha inflytande i frågor som berör dem. Lekmiljöer berör barn i högsta grad, och det

Lärdomar & erfarenheter

1 FÖRSTA FASEN – TIDIGA FÖRSÖK

Ett viktigt fokus för oss var att gå från lekplats till lekmiljö. Det här gjorde vi på tre olika sätt. Dels genom att låta befintliga lekplatser expandera och därmed inkludera naturmiljöer som låg intill. Dels genom att anlägga nya lekmiljöer i skogsområden. Och dels genom att försöka anlägga nya, naturliknande miljöer och landskap. En viktig fråga var också att välja lekredskap med större omsorg än tidigare, och att integrera dessa i lekmiljöerna. Vi försökte till exempel välja lekredskap som inte skulle upplevas som "kodade" för en viss målgrupp (som redskap med en färgsättning och en design som tydligt vänder sig till de yngsta barnen). Vi ville också välja redskap som kunde användas flexibelt och av flera barn samtidigt för att få högre sociala värden. Vi började också att utforska hur vi kunde involvera barn i medskapande-projekt och vi ställdes flera gånger inför komplexa riskbedömningar som ställde krav på en kunskapsförhöjning. Varje projekt präglades av en osäkerhet runt hur vi skulle lösa alla praktiska utmaningar för att nå våra olika målsättningar. Vi gjorde en hel del misstag, men lyckades också med mycket. Även om vi kan se en hel del brister i de här lekmiljöerna när vi nu tittar i backspeglarna, så innebär varje projekt små steg i rätt riktning.

2 ANDRA FASEN – MED VÄXANDE SJÄLVFÖRTROENDE

Lärdomarna från de första åren ledde också till att vi insåg att vi var tvungna att jobba annorlunda för att kunna nå våra nya målbilder. En viktig fråga i projekten som här presenteras som den andra fasen var att landa i en mer flexibel planerings- och byggeprocess. För att lyckas med att bygga nya landskap behövde vi ta fler gestaltungsbeslut på plats. Det innebar att vi accepterade att vi inte kunde rita allt i förväg och att skisser för de nya platserna var just skisser. Detaljer i topografins utformning, växtbäddar, lekredskapens exakta placering, gångvägar, kanter och utsmyckningar hanterade vi i stället på plats, allt eftersom miljön växte fram. Det var helt avgörande för att vi skulle nå ett bättre resultat. En konsekvens blev att projektledaren för byggnationen behövde vara utomkyll på plats och diskutera olika lösningsförslag löpande. Projektledaren blev på så sätt även en bygglärdare och gestaltungsledare. Begreppet "ändringar" fasades också ut, inget var ju helt bestämt. Den här typen av öppna processer kan dock upplevs som osäkra, och är annorlunda än nuvarande praxis för byggnation. Under den andra fasen jobbade vi allt mindre med vårt kommunala bygglag och mer med entreprenörer där vårt ramavtal var anpassat för det här arbetssättet med bland annat löpande pris per timme för olika arbetsuppgifter och

maskiner. Objektsupphandlingar eller totalentreprenader skulle inte fungerat för vårt behov av att styra gestaltningen under byggnationen.

Viktiga aspekter för att lyckas med våra projekt var också att utveckla rutiner för återbruk av jordmassor, stock och stöter. För oss blev också ramavtal med Peter Korn för plantering av de nya leklandskapen centrala. Nu kunde vi få till billiga lösningar för att plantera stora stöter och etableringen blev också billig och lyckad i de flesta fall. Den förståelse för ekologisk nisch, växtval och effekt av olika växter som Peter har är det som kan matcha.

I andra fasen utvecklade vi även vårt arbete med genius loci. Samarbeta med Johan Sandström som tillverkade många detaljer och utsmyckningar i trä, blev väldigt värdefullt för att utveckla olika platser karaktär. Vi la också mycket tid på att lära oss mer om balanserade riskbedömningar och tillsammans med Mattias Fröling gick vi igenom alla besiktningssprotokoll. En viktig lärdom var att standarden för lekredskap egentligen inte innehåller stöd för riskbedömning av avvikelser från rekommenderade mått. Därför har det utvecklats olika praxis för riskbedömning i olika europeiska länder, och

30

När vi tar emot studiebesök för att titta på lekmiljöer, berättar vi om våra erfarenheter och lärdomar. Detta är en del av vårt arbete för att förbättra våra landskap och miljöer. Vi har också fått in många förslag och tips från våra besökare, som vi tar tillvara på i våra projekt. Detta är en del av vårt arbete för att förbättra våra landskap och miljöer.

3 TREDJE FASEN – NYA RUTINER BÖRJAR SÄTTA SIG

I den tredje fasen lyckades vi faktiskt bygga helt nya leklandskap som vi blev nöjda med. Vi skapade platser med en mer dynamisk topografi och hade många givande diskussioner om makro-topografi, mikro-topografi och skala. Vi tycker också att vi lyckades bättre med att få till en helhetskänsla på flera platser och att jobba med genius loci. Det ironiska med just "helhetskänslan" är att den så uppenbart även beror på ett stort antal små detaljer i placering och utformning av olika strukturer och element. Vi har därför blivit än mer övertygade om att det är gestaltning på plats under byggnationen som är en nyckel till framgång när det gäller rika lekmiljöer. Under de senaste åren har vi även tagit emot många studiebesök vilket har bekräftat att de utvecklingsfrågor som vi själva kämpat med är samma frågor som många andra kommuner tycker är svåra. Steg för steg har vi ökat vår förståelse för till exempel

dialog och medskapande, för inkludering och för riskhantering. Bättre kunskap och nya rutiner för riskbedömningar har gjort att vi kunnat bygga fler enkla strukturer själva, vilket har varit viktigt ur en ekonomisk synvinkel och för att kunna skapa fler platsanpassade detaljer. Det har också öppnat upp för mer givande medskapande-projekt tillsammans med barn. Med flera av våra senaste projekt kan vi därmed konstatera att vi har kunnat realisera våra nya målbilder. Det går att skapa rika lekmiljöer och våra nya platser har helt klart högre lekvärden än de vanliga lekplatser som vi byggde tidigare.

35

ILLUSTRATION

Slutsatser från utvärderingar

ARTERSLEKPLATS I BJÖRKHAGA

gt försök. Det var också komplettera den befintliga lskap med kullar, springstigar r den miljön fanns i Barnens re västerut i Örebro.

ta fram ritningar för det nya : blev en besvikelse. Att för- bygga utifrån ritningen var : för oss som var ovana att de- ta placerades i befintlig (platt) a, kullarna byggdes i mellan- ilt spännande - stigarna blev , och sluttningarna för flacka. it för att tillföra mer dynamik också för små och för få. De el av miljön. Ganska mycket ingen av piltunnlarna (som vi gjort om det idag skulle vi , kanske med stora stenar som erna i brantare sluttningar. Vi iljön på de nya kullarna och et hade skapats tunnlar auto- igt till sig. En bra sak var dock ngen övade på att återbruka ya topografin.

Det nya springlandskapet då skalan inte blev så intressant.

LEKMILJÖ VID ALNÄNGARNAS UTEGYM

Vid den populära promenadvägen längs med Svartån ut mot Naturens hus ligger Alnängarnas utegym. I projektet Åsaden fanns det en i linje pengar för att utveckla en mindre lek miljö intill detta. Ambitionen var att skapa en miljö där barn skulle kunna leka en stund medan föräldrar eller andra vuxna tränade på utegymmet. Det skulle också kunna fungera som en mötpunkt på en promenad till Rymningeviken och Naturens hus. Till den nya lek miljö köptes utrustning till en enklare hinderbana som byggdes i skogsbränt, och en kompiskap placerades på en kulle.

Reflektion

Köpt utrustning är ofta anpassad för de yngre barnen i svårighetsnivå och jämfört med lighöjdsbanan i Varberga är hinderbanan i Alnängarna ganska mesig. Ändå var lighöjdsbanan i Varberga billigare att bygga än hinderbanan i Alnängarna. Det är också svårt att skapa hinderbanor som är så pass dynamiska och flexibla att de fungerar för en bred målgrupp och att de fortsätter att vara intressanta över tid. En tanke i Alnängarna var att lägga ut "stockkallikar" och andra lösa material som barn skulle kunna använda för att bygga på banan med egna tillägg.

VARBERGASÖGEN OCH VOX-PARKEN

Reflektion VOX-parken

I VOX-parken ville vi skapa en naturlig och inbjudande övergång till Varbergasögen och skapa en inkluderande spontansidestans för både äldre och yngre, pojkar och flickor. Med den Tarzanängeln och Lighöjdsbanan som byggdes skapades både en ny brygga mellan VOX-parken och Varbergasögen och en ny mötesplats som lockar besökare från hela staden. Som spontansidestans så fungerar den för en bredare målgrupp än vanligt. Den upplevs inte som "koda" för en viss ålder och aktiviteten är lekfull vilket kan ta bort en del av prestationskraven. Miljön är så pass stor att den inte kan bli "taget" av en liten grupp personer, och den erbjuder utmaning på olika nivåer. I Tarzanängeln kan du välja att svänga dig från det lägra trappsteget, men du kan också välja att starta högre upp. Det gör att den kan användas av både

utan hjälp från Martin Fröling som är en av Sveriges främsta experter på vandrarstier för lek och lärande. För riskbedömning kopplat till användning av bildäck var det också värdelagigt att stämna av med en av kommunens miljöstrateger och forskare på Örebro universitet. En viktig fråga för riskbedömningen i lek miljöer är att de flesta olyckor grundas i beteende – vad barn och vuxna väljer att göra på en plats. I en miljö med förhållanden som utmaningsnivå är därför en av de effektivaste skyddsåtgärderna att miljön inte ser alltför tillräckligt ut. Vi vill inte intrycka personer i någon slags läsk rymmer. Tvärtom är det hjälpsamt om miljön ser lite vild och "sl" ut – det kan bidra till att fler besökare tänker mer på vad som kan göras av och anpassa sitt beteende utifrån den egna förmågan.

nybörjare och personer som vill ha en högre svårighetsnivå. Ställningen i Tarzanängeln köptes från Adhölms Flammens förening i Lettorp i Norge. Adhölms har hela sitt liv varit en eldåll för barns lek och rörelseglädje. Landskapsarkitekten Susen Pige var också tidig när i projektet och rekommenderade att Tarzanängeln skulle integreras i den befintliga vallen som fanns i VOX-parken och att ny topografi skulle byggas upp runt om för att skapa en helhet i miljön. Det gjorde att Tarzanängeln har blivit en naturlig del av det nya parklandskapet.

Lighöjdsbanan var mer av en chansning. Vi tog hjälp av en kommun som vanligtvis byggde höjdsbanor och vi lärde oss mycket av processen. Den höga utmaningsnivån i banan gjorde miljön mycket populär och uppskattad. En lighöjdsbana får dock en mycket högre besöksfrekvens än en höjdsbana.

BARNDOMENS PARK I ÖREDA

Slutsatser från utvärderingar

NORRBYPARKEN

1 Linbanan placerades för att gå på snedden för att bryta upp fyrkantigheten som präglade den tidigare grusplanen. Vi valde också att den skulle gå igenom trädraden som stod i den gamla staketkanten.

2 Hinderbanan med däck blev inte särskilt lyckad. Inte så intressant, spännande, dynamisk eller utmanande.

3 Planteringen runt lekhusen misslyckades helt. Det var tänkt att bli en trygg och lugn plats för fantasi- och rollek, skyddad av gröna väggar. Efter Norrbyparken började vi samarbeta med Peter Korn och inga av hans planteringar har fallerat på det sätt som flera av de traditionella planteringarna gjorde i våra tidiga projekt.

4 Bakom lekplatsen planerades för en lite vildare naturmiljö genom att bygga upp ny topografi och plantera tåliga buskar. Vi var dock osäkra på hur vi skulle lyckas etablera växterna under träden och idén prioriterades bort.

5 Buskagen intill förskolans staket fungerar delvis som en lite undagömd fristad. Ibland förstörs den här typen av buskage genom röjningar inom park-skötseln.

6 Kullen med släntrutschen är just en kulle. Varför drog vi inte ut den här till en ås som kunde förstärka idén med dalen? I Norrby liksom i flera av våra andra tidiga projekt lärde vi oss att det är problematiskt att bygga nya kullar, placera släntrutscher på dem och sen följa rekommendationen i standarden för lekredskap om att ha mellanrum mellan rutschen och en trappa upp för kullen. Många barn springer upp närmast rutschen vilket leder till ett stort slitage och att jord och lera förs ner i fallskyddstyan nedanför rutschen. Vi tycker att det blir bättre att placera upp-

gången närmast rutschen och utforma den på ett sätt som förhindrar erosion. Standarden rekommenderar kategoriskt ett fritt utrymme runt alla lekredskap, men varför det behövs vid just en släntrusch är svårt att förstå (med tanke på att rutschen inte rör sig och att det är som gör det mer eller mindre onödigt om sidorna över dessa).

7 De här två åsarna är så små och märks. Planteringsbäddarna är o-

8 Norrbykatten byggdes av elevmedskapande-projekt tillsammans med Jenny Berntsson. De var inspirerade och valde i sitt projekt att bygga katthuvud som syns bäst från luften.

9 Den stora stenen var från början elementet i parken.

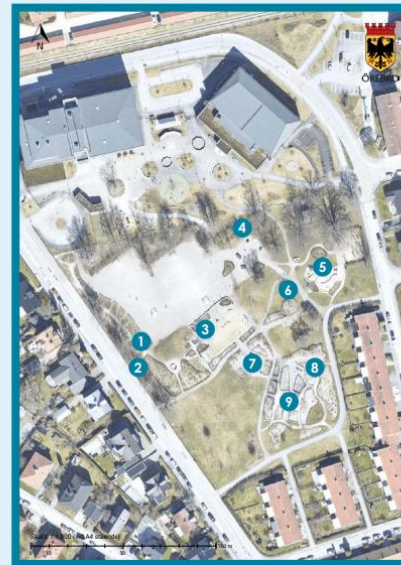
10 Tunneln var en av de platser i början. Det var en lerig plats omlutad av slitage och erosion vid tunnelns plats som vi behövt ha rejäla kanter som att vi ska ha den här typen av plats.

11 I en av växtbäddarna hade vi och stockar (också dessa onödigt barnen såg till att komma innan som skyddade planteringarna de växter trampades snabbt ner i de växtbäddarna).

12 Miljön med skeppet och vattnet (även om planteringarna små). Skeppet erbjuder motorisk naturligt sätt. Vattnet leds ner i en vidare till en lerigare miljö.

25

EKLUNDEN

1 Detaljplanen ställde krav på en bullervall längs kanten på den nya kvartersmarksytan och denna kombinerades med en ny pulkabacke. Peter Korns planteringar har klarat sig bra trots en del slitage från leken. Med tät plantering av små kvaliteter har det funnits utrymme för ett visst "svinn", men kastan-jestaket för att stänga ute trampet från vissa ytor och att minska genomspringning i andra har varit nödvändigt.

2 De befintliga buskagen som fanns i parkens kant har blivit viktiga platser för barn som vill vara lite mer i fred och som bland annat leker lite stillsammare fantasi- och rollekar här.

3 Grusytan minskades ner i storlek för att ge plats för denna och för färdfyllda lekredskap som bland annat en dubbel linbana. Flera ytor på den gamla grusplanen såg också länge ganska ödsliga och tomma ut, särskilt runt en misslyckad hinderbana bredvid linbanan. Här fick vi korrigera genom att plantera fler träd och sätta hit bättre lekredskap.

4 Det höga staketet togs till stor del bort, och vi var noga med att försöka spara alla småträd och sly som växt upp längs med det. De här buskagen var tänkt att bli en extra trygg variant av den vilda zonen, i gränsen till skolgården. Det är ett högt slitagetryck på de här växterna eftersom skolgården domineras av mer hårdgjorda ytor och det här blir den enda platsen med lite mer skyddande rumslighet barnen har tillgång till (om de inte får röra sig längre ut i parken av olika anledningar).

5 Den trygga zonen var annars platsen för den befintliga lekplatsen som också låg lite högre med viss utsikt. Här skapades en ny generös sand- och vattenlek. Sandmiljön byggdes i tre etager. I ritningen var det fina cirklar av jämnstora stenar, och fastän vi pratade om att göra detta mer dynamiskt och levande under byggnadsfasen så blev kanterna lite för prydliga och tillrätaliga.

6 Vi flyttade tre stora valnösträd till parken för att tillgodose önskemålen om klätterträd.

7 En grill- och samlingsplats placerades i mitten av parken och ett önskemål var att denna skulle synas från cykelvägen för att den skulle upplevas som trygg.

8 Den så kallade vilda zonen placerades därför ena hörnet av parken. Vi var nöjda med den spännande pumprack-bana som byggts av Mountainbike-proffs i Tybbleparken. När den användes för fri lek gav de spännande svängarna, och den höga detaljrikedomen i topografin en extra krydda. Möjliggörningen var därför att skapa något lika dynamiskt i Eklunden.

9 Linbanan och gunglianerna är populära! De är valda för att både ge utmaning och fungera att leka på i grupp. Bra lekredskap har höga lekvärden och vi tror att de har varit mycket viktiga för att minska slitaget på den gröna miljön under etableringsfasen.

32

Resan för att skapa bättre lekmiljöer

Läsa på
Inspireras
Mål &
strategier

Testa, göra
Know-how

Samarbete
Utveckla

Nya arbetssätt
Nya resultat

